

Европейски съюз
Европейски фонд за
регионално развитие
Кохезионен фонд

О П Е Р А Т И В Н А П Р О Г Р А М А „О К О Л Н А С Р Е Д А 2007 - 2013”

Решения за
по-добър живот

РЕГИОНАЛНА ИНСПЕКЦИЯ ПО ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ-ПАЗАРДЖИК
БЕНЕФИЦИЕНТ ПО ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „ОКОЛНА СРЕДА 2007-2013 г.”

КОНСОРЦИУМ „ПРИЗМА-НИШАВА” – ИЗПЪЛНИТЕЛ НА ОБЩЕСТВЕНАТА ПОРЪЧКА С
ВЪЗЛОЖИТЕЛ РИОСВ-ПАЗАРДЖИК

Утвърдил: Министър на околната среда и водите

/...../

План за управление на резерват „Купена”

Национална
Стратегическа
Референтна рамка
2007 - 2013

Министерство
на околната среда и водите

Проект „Изпълнение на дейности по устойчиво управление на резервати
„Купена”, „Мантарица”, „Беглика” и „Дупката”, одобрен за финансиране по
приоритетна ос 3 „Опазване и възстановяване на биологичното разнообразие”
на Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.”

РЕЗЮМЕ

Основанията за разработване на настоящия План за управление на резерват „Купена“ са:

- Закон за защитените територии – обн. ДВ, бр. 133 от 11.11.1998 г., изм. ДВ, бр. 38 от 18.05.2012 г.;
- Наредба за разработване на планове за управление на защитени територии – обн. ДВ, бр. 13 от 15.02.2000 г., изм. и доп. бр. 55 от 20.07.2012 г.;
- Закон за биологичното разнообразие – обн. ДВ, бр. 77 от 2002 г., последно изм. ДВ, бр. 77 от 09.10.2012 г.;
- Договор за възлагане на План за управление на резерват „Купена“ между консорциум „Призма-Нишава“ и РИОСВ-Пазарджик. Изготвянето му се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“;
- Публикувано Техническо задание за разработване на План за управление на резерват „Купена“, утвърдено от Министъра на околната среда и водите. Заданието определя обхвата и съдържанието на ПУ.

Екипът, разработил ПУ е от специалисти в областта на лесотехническите науки, зоология, ботаника, екология, климатология, хидробиология, геология, почвознание.

Резерват „Купена“ е обявен със Заповед №2969 от 24.11.1961 г., бр. 11/1962 г. на Държавен вестник с площ от 818.6 ha. След последващи заповеди и промени в площта, понастоящем територията му обхваща 1761.1 ha. Разположен е в Западни Родопи, в северните части на Баташка планина. Обхваща територии с надморска височина между 600 и 1400 m.

Територията на резерват „Купена“ се намира в област Пазарджик, общини – Брацигово и Пещера. Попада в териториалния обхват на РИОСВ-Пазарджик и Регионална дирекция по горите Пазарджик. Цялата площ на биосферен резерват „Купена“ е горска територия.

По отношение на физикогеографското райониране резерват „Купена“ попада в Западнородопската област и в Дъбрашко-Баташката подобласт (Йорданова, М. и др., 2002).

Резерватът се характеризира с голяма площ и обхваща разнообразие от биотопи. Към това следва да се добави и значителната денivelация на надморската височина, което е условие за присъствие на разнообразни растителни пояси. По-голяма част от територията на резервата е обхваната от горски екосистеми, но в него се развиват и тревни екосистеми. Особено интересни са торфищните екосистеми, които имат ограничено присъствие, но са специфичен елемент за резервата. Естественят произход на повечето от екосистемите в резервата, както и тяхното значително разнообразие, е условие за неговата висока природозащитна стойност.

Растителната покривка на резервата е разнообразна и съдържа широколистни листопадни гори от бук, габър и дъб, смесени широколистни и иглолистни гори, както и иглолистни гори с доминиране на смърч и бял бор.

Почти цялата площ на резервата (97.4%) е залесена. Делът на горските култури е незначителен – 0.2%. Почти половината от залесената площ е заета от широколистни високоствъблени гори.

Незалесената недървопроизводителна площ заема 41.9 ha или 2.4% от площта на биосферния резерват. Най-голям дял в нея имат скалните масиви – 1.3%, следвани от поляните – 0.4%.

Лихенизирани гъби в резервата наброяват 46 вида. Макромицетите са 89 вида (4 с консервационно значение), а мъховата флора е представена от 23 вида (един вид – *Calliargon giganteum* с категория „Застрашен“ в България).

В резултат на проведените теренни проучвания и данни от литературни източници е установено разпространението на 368 вида и подвида виспи (спорови (без мъхове) и семенни) растения, сред които ендемични, застрашени и защитени растения.

На територията на резервата се срещат 12 вида земноводни и влечуги. Орнитофауната е представена от 69 вида птици. Установени са 15 вида прилепи и 41 вида други бозайници.

С малки изключения природните местообитания, видовете и природният комплекс като цяло се отличават с ниска степен на уязвимост. С висока степен на рядкост е приоритетното за опазване на европейско ниво местообитание „91D0 Мочурни гори“, представено в резервата с участие на бял бор и тревен етаж от острицови видове и торфени мъхове. Горите се отличават със състояние на климакс (зрялост) или субклимакс, при което се разкриват типичните структура и видов състав на съобществата. Производни са тревните съобщества, чиято площ в бъдеще ще се ограничава в резултат на обрастване с храсти и дървета.

Част от природните местообитания в резервата се отнасят към класификационни типове от Директивата за местообитанията, а именно:

- 7140 Преходни блата и плаващи торфища;
  - 8210 Хазмофитна растителност по варовикови скални склонове;
  - 91M0 Балкано-Панонски церово-горунови гори;
  - 9530 *Субсредиземноморски борови гори с ендемични подвидове от черен бор;
  - 91W0 Мизийски букови гори;
  - 91CA Рило-Родопски и Старопланински бялборови гори;
  - 91BA Мизийски гори от обикновена ела;
  - 91D0 *Мочурни гори;
  - 9410 Ацидофилни гори от *Picea* в планинския до алпийския пояс (*Vaccinio-Piceetea*).
- * – Приоритетни типове местообитания според Директива 92/43/ЕЕС.

Потенциална стойност на ЗТ

Защитената територия има висока консервационна стойност, тъй като съхранява запазени естествени гори от смърч (*Picea abies*), бял бор (*Pinus sylvestris*), ела (*Abies alba*), бук (*Fagus sylvatica*), дъб (*Quercus dalechampii*), както и ендемичния подвид паласов черен бор *Pinus nigra* ssp. *palassiana*. Освен за научни и образователни цели, тези растителни съобщества са модел за потенциалната растителност в Западни Родопи и могат да бъдат ползвани както за семенни бази, така и за моделиране на възстановителни процеси в други краища на Родопите, където условията предоставят възможност за подобна растителност. Мочурните гори са сред приоритетните за опазване местообитания в национален и европейски мащаб. Поради тези причини, потенциалната стойност на защитената територия следва да се оцени като много висока.

Въз основа на констатациите и оценките в Част 1 на настоящия ПУ, са формулирани следните главни цели:

- ✓ Съхраняване и опазване на естествения характер и ненарушеност на екосистемите;

✓ Насърчаване на научни изследвания с цел проучване и мониторинг на разпространението и състоянието на популациите на видовете, с акцент върху консервационно значимите, както и природните местообитания, включени в Директивата за местообитанията и ЗБР.

Регистрираните заплахи (настоящи и потенциални) са следните: браконьерски сечи, браконьерство и безпокойство, нерегламентирано навлизане извън разрешените пътеки, промяна на водния режим на територията на резервата, поява на нови и/или увеличаване на участието на рудерални и чужди видове, туристическо натоварване в достъпната част на резервата и близо до границите му, битово замърсяване на Стара река и притоците ѝ, зарибяване на малки водоеми.

Потенциални възможности на ЗТ

Резерват „Купена“ предлага оптимална среда за поддържане на популациите на растенията и животните в добро състояние. Резерватът се характеризира с комплекс от специфични природни дадености (релеф, надморска височина, състав на основните скали, почвени и климатични условия), които определят богатството на флора, микота, фауна, природни местообитания, в състава на които участват и защитени, ендемични и реликтни видове. В резултат, биоразнообразието на резервата е с високо природозащитно значение както на национално, така и на европейско ниво. Целенасоченото проучване на особеностите в популационните характеристики на консервационно значимите видове и мониторинга ще предоставят важна информация за еколого-биологичните особености на редица защитени и ендемични видове и ще предоставят база за сравнителни и обобщаващи разработки с научен и природозащитен характер. Близостта на резервата до населени места, дава възможност за съчетаване на природозащитни дейности с образователни програми и еко- и културен туризъм. Привличането на финансови средства за популяризиране на защитената територия и организиране на посещения с образователна цел ще даде реална възможност за участие на млади хора в осъществяване на екологични дейности.

На базата на законовия статут и предназначение на защитената територията, на характеристика на абиотични и биотични фактори, социално-икономическа характеристика и екологичната оценка, се предлага в резерват „Купена“ да се обособят следните зони:

✓ Зона за опазване на образци от естествени екосистеми, включващи характерни и забележителни диви растителни и животински видове и местообитанията им

Обхват – цялата територия на резервата.

✓ Зона за регламентиран достъп по познавателен маршрут

Обхват – тази зона включва посетителската пътека, преминаваща през резервата.

Програми и приоритетни проекти

В настоящия ПУ са предложени следните програми: „Опазване и поддържане на биоразнообразието – видове и местообитания“, „Мониторинг на видове и местообитания“, Програма „Връзки с обществеността и образование“.

Приоритетните проекти са: „Проучване на популациите на приоритетните за опазване видове от флората, микотата и фауната – численост, плътност, възрастова структура и др. биологично важни параметри“, „Популяризиране на резерват „Купена“, „Обучение на специализирана охрана на резервата, включително увеличаване броя на охранителите“, „Разработване на план за пожарна безопасност. Обучение и инструктаж на служители и доброволци. Изграждане на противопожарно депо“.